

Anakhan Champa

Số 15 – Ngày 22-5-2010

BẢN TIN CHAMPA

Thực hiện bởi Harak Champaka, Chủ biên : Abd. Karim

Trong số này :

- Abd. Karim : Poah Catuai (trg 01)
- BBT Harak Champaka : Sắc tộc Raglai, Ninh Thuận: Những con người bị lãng quên (trg 02)

Poah Catuai

នវាវ័យ កាតុយៃ

« Aia nduec di kraong hu hahlau,
 Adat Cam dahlau jruh tuei anap,,
 Duissak anak Cam dahlak,
 Ngap tuei anap hapak jang oh thau,,»

« ផ្កា ហ្វឹ ឆ្នើម ឆ្នើម ឆ្នើម,
 ផ្កាហ្វា ដា ហ្វា ផ្កា ផ្កា ផ្កា,
 ហ្វឹហ្វា ផ្កា ផ្កា ផ្កា ផ្កា,
 ហ្វឹ ផ្កា ផ្កា ផ្កា ផ្កា ផ្កា ផ្កា »

Tạm dịch :

«Nước sông nào cũng có nguồn,
 Luật Chăm lâu đời, rặng theo tháng năm,,
 Oan nghiệt nào để cho Chăm,
 Riêng ai nấy làm, chẳng biết về đâu,,»

ផ្កា ហ្វឹ ផ្កា “កាតុយៃ កាតុយៃ ផ្កា”

Abd Karim
 (Bhum Ram)

Abd Karim
 (Bhum Ram)

“Đoạn trên đây là được trích từ trong “Catuai Kal Ni” của Abd. Karim.”

Nhận định bài viết của Phương Thảo
Sắc tộc Raglai, Ninh Thuận: những con người bị lãng quên

BBT Harak Champaka

Raglai không phát xuất từ tiếng Chăm: Ra (người ta) + Glai (rừng) tức là người Chăm chạy trốn vào rừng bị mất gốc lai căng như một số người Chăm thường hiểu lầm, mà là tên gọi của một tộc người, cũng như dân tộc Chăm, xuất hiện trên bản đồ Đông Dương từ hàng ngàn thế kỷ trước.

Trong tiến trình lịch sử Champa, một quốc gia đa chủng tộc, Raglai là một bộ phận dân tộc nằm trong biên giới chính trị của vương quốc Panduarang Champa, tập trung trong 3 tỉnh Khánh Hòa, Ninh Thuận và Bình Thuận, có vai trò và trách nhiệm ngang nhau như những tộc người khác như người Chăm, Churu, Kaho, Mạ, Stieng, v.v. Chính vì thế, tài liệu hoàng gia Champa viết từ năm 1702 thường nói đến dân tộc Raglai như là một dân tộc nắm giữ nhiều vai trò trong vương quốc này, ngay cả nắm quyền hành trong triều đình Champa thời đó. Ngay trong truyền thống xã hội hôm nay, Raglai và Chăm trở thành hai tộc người có sự gắn bó với nhau rất là chặt chẽ. Người Chăm có câu: Chăm sa-ai Raglai adei (Chăm là người anh và Raglai là người em trong một gia đình).

Sự sụp đổ Champa vào năm 1832 đã đưa đẩy tổ chức xã hội Champa vào con đường thoái hóa. Nhằm đập phá mọi cuộc vùng dậy của dân tộc Champa thường dựa vào núi rừng cao nguyên để làm hậu cứ đấu tranh, vua Minh Mệnh ra chỉ dụ ngăn cấm người Chăm sống ở miền đồng bằng không có quyền liên hệ với anh em Champa như Raglai, Churu, Kaho, v.v. định cư trên miền cao nữa. Kể từ đó dân tộc Raglai phải chấp nhận sống cô lập trong biên giới cổ truyền Tây Nguyên của họ, không còn liên hệ gì với thế giới bên ngoài để tiếp thu những tiến bộ khoa học và kỹ thuật.

Sau ngày rút quân viễn chinh Pháp ra khỏi Đông Dương vào năm 1954, chiến tranh Việt Nam vẫn còn tiếp diễn không phải là cuộc đụng độ giữa dân tộc Việt và chính quyền Pháp thuộc nữa mà là cuộc chiến Nam-Bắc giữa dân tộc Việt. Kể từ đó, địa bàn dân cư của dân tộc Raglai đã trở thành một hậu cứ chiến lược của quân du kích cộng sản chống lại chế độ Việt Nam Cộng Hòa.

Vì tình hình an ninh bó buộc, hầu hết dân tộc Raglai phải chấp nhận theo quân du kích và hy sinh cả tánh mạng trong cuộc chiến chống “Mỹ ngụy” để tỏ lòng trung thành với Bác Hồ và đảng cộng sản Việt Nam. Một khi đã ngã về phe du kích, chế độ Sài Gòn buộc phải xóa tên dân tộc Raglai ra khỏi danh sách dân tộc thiểu số ở miền nam và không có chính sách gì để nâng đỡ hay bảo vệ cho nhóm người thiểu số theo Bác Hồ.

Sống hoàn toàn cô lập trong rừng núi dưới bom đạn của chiến tranh gần một thế kỷ qua dân tộc Raglai có dân số vào khoảng 97 000 người, không thể nào tự vươn mình lên để giải quyết những nạn nghèo đói và khốn cùng của họ.

Năm 1975 đánh dấu ngày chiến thắng của quân cách mạng. Dân tộc Raglai rất lấy làm vinh hạnh cho ngày chiến thắng này, vì đây cũng là cuộc chiến thắng của dân tộc Raglai chống lại chế độ “Mỹ ngụy” để tìm lại cuộc ấm no và an bình mà đảng cộng sản thường lập đi lập lại trong suốt mấy năm kháng chiến. Tiếc rằng, lời hứa của đảng cộng sản không liên can gì đến lời hứa trong nghĩa rộng của nó theo truyền thống của dân tộc Raglai. Thay vì đem lại cho dân tộc Raglai cuộc sống no ấm, nhà nước Việt Nam lại quốc hữu hóa toàn diện đất đai của dân tộc Raglai để biến họ thành một tập thể vô sản và chỉ mang lại cho dân tộc này một món quà “quí giá” đó là trao cho họ những mảnh bằng khen thưởng có công với cách mạng đã in và ký sẵn và những huy chương màu mè đủ kiểu để tôn vinh họ là những bậc anh hùng đã tham gia cuộc chiến chống “Mỹ ngụy”.

Bước vào thêm thế kỷ thứ 21, dân tộc Raglai vẫn chưa thoát khỏi môi trường nhân sinh của thời thượng cổ, chỉ có một túp lều tranh tạm bợ để sống qua ngày, không bàn ghế để ngồi, không chiếu giường để ngủ và chỉ có vài cái khố để trị giá tài sản trong cuộc sống. Họ rất vinh hạnh khi nhận những bằng khen và huy chương chói lọi này nhưng họ lại tủi buồn vì họ không biết mang về rồi để ở đâu! Điều mà họ trong chờ nơi đảng và nhà nước không phải là bằng khen mà là mảnh giấy công nhận quyền sở hữu đất đai của họ, giúp dân tộc nghèo đói này vài ký gạo và chén muối để nuôi gia đình và con cái đang đói rét. Đối với dân tộc Raglai, gạo và muối mới là món quà để đền ơn xương máu của họ trong suốt mấy năm trường đi theo Bác Hồ và Đảng để chống “Mỹ ngụy”.

Là tập thể bản địa chuyên sống về nghề chăn nuôi, trồng trọt và dựa vào hoa quả thiên nhiên, hình thành địa bàn dân cư trong vùng sâu vùng xa, không đường xá và điện nước, dân tộc Raglai không thể thoát ra khỏi nạn nghèo đói nếu nhà nước Việt Nam hôm nay không có một chính sách rõ rệt để cứu vớt dân tộc này nói riêng và dân tộc bản địa ở miền trung Việt Nam nói chung. Chỉ cần đọc bài của Phương Thảo đăng trong Web <http://nguoi-viet.com> ngày 18-5-2010 là độc giả có thể hiểu được đâu là sự thống khổ của dân tộc bản địa Champa tại miền trung Việt Nam hôm nay.

*

Phương Thảo là một nhà nghiên cứu người Việt, một nhân vật đầu tiên viết bài về số phận hẩm hiu của dân tộc bản địa ở miền trung Việt Nam một cách trung thực và thuyết phục. Những gì cô ta trình bày là quan điểm của một người Việt có tư duy độc lập để diễn tả chân dung thật sự của một cộng đồng người dân bản địa đang lâm vào cảnh nghèo đói và khốn cùng trong một xã hội chủ nghĩa Việt Nam hôm nay.

Bài viết mang tựa đề “Sắc tộc Raglai, Ninh Thuận: những con người bị lãng quên” đăng trên Web <http://nguoi-viet.com> là cảm nghĩ riêng tư của Phương Thảo, một nghiên cứu người Việt muốn viết “riêng cho người Việt” để dân tộc Việt hôm nay đừng quên rằng bên cạnh người Việt đa số tại quốc gia Việt Nam đa chủng tộc, còn có một dân tộc nữa bị lãng quên đó là sắc dân Raglai. Chính đó là nguyên nhân giải thích tại sao Anakhan Champa của chúng tôi không thể bỏ qua nội dung của bài viết này.

Trong bài viết này, Phương Thảo định nghĩa môi trường nhân sinh của dân tộc Raglai, đơn sơ nhưng rất là xác thực:

Theo Phương Thảo, Một gia đình Raglai, lúc nhàn rỗi.
(Hình: Phương Thảo)

Từ lâu, người Raglai, cũng như các sắc tộc thiểu số khác, thiết lập cho mình một văn hóa, đời sống khác với người Kinh sống nơi đồng bằng. Họ khai khẩn, trồng trọt trên những thửa rừng trong thời hạn nhất định. Sau khi đất tại nơi đó bạc màu, họ lại di dời sang những cánh rừng khác, để tiếp tục khai khẩn. Rồi sau một thời gian nhất định, họ quay lại nơi ban đầu mà bộ lạc mình đã khai khẩn. Bây giờ, nơi này đã trở thành một cánh rừng với nhiều cổ thụ, và đất đai cũng phì nhiêu hơn. Đó là phương cách “luân canh,” được khoa học chứng minh là vô hại với môi trường và môi sinh.

Theo Phương Thảo, Raglai một tập thể dân bản địa vẫn còn sống trong thời thượng cổ, xem chòi tranh là một công trình kiến trúc vĩ đại của họ:

Tính ham muốn khám phá, tìm hiểu đã đưa tôi đến với nơi đây, vùng đất của rừng núi, đầy nắng gió và hoang vu. Nhưng dấu ấn tồn đọng lại trong tôi không phải vì cảnh vật hoang dã (...) mà là những con người Raglai thống khổ đang hằng ngày vật lộn với miếng ăn.

*Theo Phương Thảo, Căn chòi, nơi trú ngụ của người Raglai.
(Hình: Phương Thảo)*

*Nơi đây, người dân trú ngụ trong những nơi không thể gọi là “nhà,” vì không có gì để chứng minh rằng, đó là “nhà” của họ (...)
Đó là những căn chòi theo đúng nghĩa.*

*Theo Phương Thảo, Căn chòi này có cả thầy năm người sống bên trong.
(Hình: Phương Thảo)*

căn chòi chỉ chừng khoảng 8 mét vuông và chỉ cần một cơn gió to cũng có thể nghiêng ngã, lại là nơi sinh tồn của 5 con người.

Bên cạnh đó, Phương Thảo không quên kể lại cho độc giả nghe thế nào là tài sản quý giá của họ:

Dù đã qua thế kỷ 21, văn minh, khoa học kỹ thuật vẫn không xuất hiện nơi đây. Người Raglai vẫn phải giã gạo bằng cái cối, cái chày, những cái cần giã tận dụng sức người.

Vật dụng, của cải trong những căn chòi này, ngoài vài ba cái chén bể, những cái xoong, thau méo mó được chấp và chằng chịt thì chẳng có gì đáng nói thêm. Tuy thế, trong làng thưa thớt vẫn có những căn chòi có... radio. Còn có cả chiếc tivi do chính quyền địa phương trao tặng để “nhân dân nghe, xem... chủ trương chính sách của Đảng và Nhà nước.”

Thật khó có thể tin rằng,

Giã gạo. (Hình: Phương Thảo)

Trong căn chòi dùng để tích trữ thức ăn, chúng tôi thấy đầy những trái bắp đã được phơi khô, và người Raglai phải ăn thứ thực phẩm này hầu như quanh năm. Họ chỉ được biết gạo và nếp vào dịp Tết, ngày lễ lớn, khi chính quyền “thương” tặng cho vài ký để hưởng ân lộc.

Raglai là người sống trong núi rừng. Nhưng người chuyên sống về rừng núi lại lén vào rừng để chặt củi đốt than. Đây là hiện tượng duy nhất chỉ xảy ra tại Việt Nam mà thôi:

Hằng năm, người Raglai chỉ có thể làm được một mùa bắp trên những đồi nương trái qua bao nhiêu năm trồng trọt, vì thế hoa lợi thu về chẳng được bao nhiêu. Để có thêm thu nhập, người dân phải lén vào rừng, chặt cây tre, chặt củi, đốt than, bán cho người miền xuôi. Công việc này càng ngày càng khó khăn vì sự kiểm soát từ phía kiểm lâm vì rừng ở đây được xếp vào loại nguyên sinh, chịu sự quản lý chặt chẽ từ chính quyền.

Là dân tộc bản địa, Raglai không thoát khỏi cách đối xử tồi tệ, khinh bỉ và bị bỏ quên bởi chính quyền Việt Nam:

Thanh niên, trai tráng thì đi làm thuê cho người Kinh, và ở đó, họ chịu sự khinh khi, kỳ thị, phân biệt đối xử, trả đồng lương còm cõi, cho dù làm cùng một công việc với người Kinh.

Thật khó có thể nói hết những cơ cực mà người dân ở đây phải gánh chịu. Họ dường như bị lãng quên trong quá trình phát triển, tiến bộ của xã hội. Chính quyền đã bỏ quên họ trong những chính sách phát triển. Và thật khó có thể tìm thấy một quyết sách hợp lý nào cho người sắc tộc ở Việt Nam nói chung và cho người Raglai ở Bắc Ái nói riêng.

Theo Phương Thảo, sự nghèo đói bản cùng của dân tộc Raglai chỉ phát sinh từ chính sách đồng hóa của nhà nước Việt Nam để biến dân bản địa thành người Kinh:

Trong một thời gian dài, để dễ dàng kiểm soát người thiểu số, và cũng với mục đích quản lý, triệt tiêu mọi hoạt động của tổ chức Fulro còn tồn tại ngấm trong những bộ lạc từ sau năm 1975, chính quyền Việt Nam tuyên truyền rằng, lối luân canh, du mục của người thiểu số tác hại đến môi trường sinh thái, gây xói mòn nơi thượng nguồn. Dựa vào lý luận này, chính quyền lừa người sắc tộc vào những khu vực cố định để hòng dễ bề quản lý. Từ đó, họ phải canh tác, trồng trọt trên những thửa đất mà theo cùng năm tháng, độ màu mỡ, phì nhiêu chẳng còn được là bao. Đây cũng là một trong các lý do chính khiến đời sống người sắc tộc trở nên thiếu thốn, bản cùng, lạc hậu, và văn hóa tinh thần thì ngày càng nghèo nàn, mất dần những bản sắc riêng và dễ dàng bị đồng hóa bởi văn hóa của người Kinh.

Tình trạng suy thoái, đi đến chỗ mất dạng những nét văn hóa đặc trưng, đang từng ngày, từng giờ tiếp diễn trong cộng đồng người Raglai, ít học, kém hiểu biết. Và chính họ dường như cũng không biết trân trọng những đặc thù của văn hóa mình.

(...) Sự đồng hóa đang diễn ra lặng lẽ, nhanh chóng đến bất ngờ. Ngôn ngữ sử dụng hằng ngày đã có sự lai tạp, vay mượn từ ngữ tiếng Việt. Viễn tưởng một ngày nào đó ngôn ngữ Raglai biến mất trên đất nước Việt Nam không phải là điều không thể xảy ra.

Và cuối cùng Phương thảo đưa ra câu kết luận rất là thuyết phục: “*và đường như nó đang xảy ra nhanh hơn chúng ta dự tưởng*”. ■

Anakhan Champa

Bản Tin Champa

Thực hiện bởi

Harak Champaka

Chủ biên : Abd. Karim

56 Square des Bauves, 95140 Garges les Gonesse, France
champaka1999@aol.com, champaka@club-internet.fr, www.champaka.org

Qui Chế

Anakhan Champa (Bản Tin Champa) do Harak Champaka thực hiện là bản tin dành riêng cho độc giả người Chăm trong và ngoài nước.

Mục tiêu của Anakhan Champa là chuyển tải nhanh chóng đến độc giả những sự cố vừa mới xảy ra trong không gian của xã hội Chăm và còn là diễn đàn ngôn luận nhằm giúp độc giả người Chăm có cơ hội để trao đổi quan điểm, phát biểu ý kiến hay trình bày những thắc mắc liên quan đến bối cảnh xã hội Chăm hôm nay, phù hợp với qui chế của quyền tự do ngôn luận mà luật pháp đã ban hành, tức là ngăn cấm mọi hành động nhằm vu khống, lăng nhục hay bòn đẽo đời tư người khác.

Các cơ quan ngôn luận trên thế giới có quyền đăng tải lại những hình ảnh và bài viết đã ấn hành trong Anakhan Champa mà không cần xin phép, chỉ cần ghi nguồn tư liệu: Anakhan Champa.

***

Thư từ, bài vở gửi về xin ghi rõ xuất xứ.
Nếu gửi qua email xin dùng dạng Unicode

